

**Podnět IuRe schválený Výborem pro občanská a politická práva Rady vlády pro lidská práva ohledně jistot při podávání předběžných opatření dle §§ 75b a 77c o.s.ř**

Návrh usnesení Výboru pro občanská a politická práva k právní úpravě tzv. jistot při vydávání předběžných opatření v občanském soudním řízení

Návrh usnesení Rady pro lidská práva

Rada vlády pro lidská práva doporučuje vládě, aby uložila ministru spravedlnosti připravit a předložit Parlamentu ČR novelizaci § 75b a § 77a odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu tak, a) aby byla odstraněna povinnost navrhovatelů předběžných opatření skládat tzv. jistoty, které zakládají podmínku projednání návrhu na předběžné opatření, anebo

- a. aby bylo stanovení této povinnosti a výše jistoty věcí fakultativní úvahy soudu

Návrh usnesení Výboru pro občanská a politická práva k právní úpravě tzv. jistot při vydávání předběžných opatření v občanském soudním řízení

Návrh usnesení Rady pro lidská práva

Rada vlády pro lidská práva doporučuje vládě, aby uložila ministru spravedlnosti připravit a předložit Parlamentu ČR novelizaci § 75b a § 77a odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu tak, a) aby byla odstraněna povinnost navrhovatelů předběžných opatření skládat tzv. jistoty, které zakládají podmínku projednání návrhu na předběžné opatření, anebo

- a. aby bylo stanovení této povinnosti a výše jistoty věcí fakultativní úvahy soudu

Odůvodnění

I.

Poslaneckým návrhem novely občanského soudního řádu, schválené a uveřejněné pod č. 59/2005 Sb., byl do o.s.ř. zavedena podmínka vydání předběžného opatření – složení jistoty, která má plnit roli záruky na případnou náhradu škody vzniklé předběžným opatřením.

II. Záporné dopady úpravy tzv. jistot

1. nezdůvodněné

Zákon stanoví povinnost náhrady škody navrhovatelem předběžného opatření pokud jeho realizací dojde ke vzniku škody a zaniklo-li nebo bylo-li zrušeno nařízené předběžné opatření z jiného důvodu než proto, že návrhu ve věci samé bylo vyhověno. Stejně tak zákon stanoví vznik odpovědnosti za škodu obecně, z nejrůznějších důvodů. Zajištění případné budoucí škody přímo ze zákona je však zcela nestandardní a nesystémová úprava. Není jakýkoli důvod domnívat se, že předběžná opatření jsou zdrojem vzniků škod. Předkladatelé návrhů nepředložili, a není zřejmé, zda existují statistiky o tom, kolik realizovaných předběžných opatření bylo později zrušeno a opatřením vznikla někomu škoda, která byla neúspěšně (a to jen z důvodu nesolventnosti původního navrhovatele) vymáhána.

## 2. diskriminační

Na první pohled je zřejmé, že výše jistoty – 50 000 Kč- je pro podstatnou část občanů zcela nedostupná. I běžná domácnost nemá možnost takovouto částku de facto bezúročně uložit na dobu, jejíž délku předem nezná. V této souvislosti je prostor pro nevyžadování jistoty daný zákonem zcela disproporční. Zákon tak umožňuje jen v případech, kdy lze žádat osvobození o soudních poplatků. Tam jsou ovšem kritéria daná příjmy skutečně na hranici životního minima, kdežto padesátitisícová kauce je nedostupná i pro osoby se standardními příjmy.

Jako takové je pak předběžné opatření nástroj využitelný pouze pro menšinu občanů s nadstandardními příjmy. Jde tak o selektivní právní nástroj “k dobru” pro lépe situované, což je evidentně diskriminační

## 3. nahrává právními nihilismu

Předběžné opatření je resp. spíše před novelou bylo jedním z mála prostředků umožňujících realizovat autoritativním zásahem státní moci bezprostřední zásah. Ten je zvláště v současnosti, kdy je porušování právních předpisů, zejména na úkor jiných, rozšířené a civilní soudní řízení zdlouhavé, účinným nástrojem zabránění největším excesům (neoprávněné a nedohledatelné převody majetku, hrubé zásahy do práv jiných apod.). Zvláště po zavedení lhůt pro předběžná opatření na konci 90. let posílilo tento institut jako prostředek “první pomoci” zajištění práv pro budoucí řízení.

Po novele je toto opatření pro naprostou většinu občanů nedostupné, a to pro ty ekonomicky slabší. Právě tato skupina je pak nucena trpět nezákonné zásahy (viz kauzistika) a spoléhat pouze na budoucí ochranu soudním rozhodnutím v daleké budoucnosti s nejistým efektem.

Ti, kdož právo porušují si toho jsou vědomi a dá se čekat, že vědomí absence okamžitého zákroku v podobě předběžného opatření, povede k nárůstu protiprávních zásahů do práv jiných se spoléháním na faktickou bezmocnost postižených.

#### 4. asymetrické

Navíc je výše kauce zcela pevně daná – 50 000 Kč, resp. 100 000 Kč pro obchodní věci. Není nijak určena horní a dolní hranicí, ve které by se mohl soudce zvážením rizik konkrétní kauzy pohybovat. To zjevně vede k skládání jistot hrubě neproporcionálních vůči eventuální případné výši škody. Jinak řečeno, výše zajištění (možného budoucího) závazku může být zcela neadekvátní.

#### 5. protiústavní

Úprava v dnešní podobě zakládá zásadní nerovnost v přístupu ke spravedlnosti a tím je v rozporu jak s ústavním pořádkem ČR, tak s mezinárodními závazky. Jde zejména o čl. 36 odst. 1 Listiny, který stanoví, že každý má právo domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Předběžné opatření bezsporu je prostředkem domáhání se práva, byť specifickým. Jak je uvedeno výše, pro nemalou část občanů je používání tohoto nástroje nyní fakticky nedostupné.

#### 6. nahrává soudnímu alibismu

Skutečností je, že zejména okresní soudy zastávají nepsané, ale doporučované pravidlo, že předběžná opatření v maximální míře odmítat a zamítat. Touto praxí je oslabovaná jedna z nejdůležitějších úprav umožňujících bezprostřední zásah do neuspokojivých právních vztahů státní mocí.

#### 7. chybí technické detaily

Jen pro úplnost nutno konstatovat, že úprava naprosto neřeší vracení jistot, pokud škoda nevznikne resp. není uplatňována. Čeká soud na uplynutí promlčecí lhůty k náhradě škody? Tu ostatně ani nemusí znát, resp. ani mu nemusí být znám vznik škody. Pokud ten, kdo škodu utrpěl náhradu škody nevymáhá a nevyjádří se soudu v tom smyslu, zda ji vymáhat bude či zda vůbec nějaká škoda nastala, soud je nucen uchovávat vloženou jistotu, jinak by její funkce zcela ztratila smysl. Pokud by soud jistotu navrhovateli vrátil a poté by byl vznesen nárok na náhradu škody, složení jistoty předtím by bylo zcela zbytečné – situace by byla stejná jako kdyby žádná složená nebyla. Pokud ovšem soud jistotu nevrátí, existuje problém jak sezná, že ji vrátit musí tj. zřejmě zda uplynula promlčecí doba náhrady škody. Zákon nijak okamžik “uznání”, že k náhradě škody již kauce není třeba, nestanoví.

## II.

### Kazuistika

V praxi již bylo úpravou poškozeno několik osob a to dosti intenzivně. Případ z praxe nevládní neziskové organizace Iuridicum remedium:

Vlastník domu chce dosáhnout vystěhování 75leté nájemnice z bytu ve svém domě, podléhající regulovanému nájemnému. Komě jiných kroků, které nejsou pro kauzistiku relevantní, uzavřel v lednu 2004 přívod vody do bytu nájemnice. Po neúspěšném (resp stále probíhajícím) domáhání se nápravy cestou výkonu pravomocí stavebníh úřadu a obnovou pokojného stavu dle rozhodnutí podle § 5 obč.zák. podala její advokátka již za novelizované úpravy návrh na předběžné opatření s návrhem na odpuštění psomínky jistoty. Ačkoli nájemnice doložila své majetkové a výdělkové poměry, které jsou pro jistotu nedostatečné (příjem: důchod ve výši 8 tis. Kč/měs a majetek rekreační chatka), nebyly tyto poměry vyhodnoceny jako podměry odpovídající podmínce pro osvobození od soudních poplatků a návrh byl odmítnut.

I na základě kauzistiky lze dodat další argument proti úpravě a to pro stát dosti zásadní. Úprava silně přispívá mezi veřejností k šíření právního nihilismu a nedůvěry v efektivní pomoc od státu při obraně svých práv. Laicky řečeno, na daných kauzách (a mnoha podobných, které se dají očekávat) se postižení i veřejnost oprávněně domnívají, že “právo nahrává gaunerům”. Dochází tak jak k rezignaci na vymáhání práva právní cestou i k dalšímu odcizení a oslabení pocitu loajality ke státní moci.

### III.

Je evidentní, že vláda není odpovědná za stávající právní úpravu. Návrh novely o.s.ř. byl poslaneckou iniciativou, samotné sporné ustanovení se do textu zákona dostalo navíc pozměňovacím návrhem.

Vláda je však odpovědná za stát za dodržování ustavních limitů a mezinárodních závazků státem tj. za realizaci zásady právního státu. Vláda jako výkonný organ státu tak musí přijmout opatření, aby k porušování výše uvedených povinností nedocházelo, zejména pak nikoli na úkor části občanů.

Vláda zároveň disponuje nástroji, jak toho dosáhnout. Má právo zákonodárné iniciativy, včetně návrhu na projednání důležitých a naléhavých úprav ve zkráceném legislativním procesu. Z tohoto důvodu je tento podnět podáván vládě a to orgánem přímo vládou ustaveným a pověřeným k doзору nad zachováváním základních lidských práv. Zde je úpravou porušována zejména zásada rovnosti všech před zákonem a právo na řádný proces.

Česká republika je zároveň vázána směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o vymáhání práv duševního vlastnictví. Článek 7 této směrnice požaduje, aby opatření k zajištění důkazů mohlo podléhat složení dostatečné jistoty nebo odpovídající záruky navrhovatelem, aby bylo zajištěno odškodnění jakékoli újmy způsobené žalované straně. Rovněž článek 9 (upravující předběžná a zajišťovací opatření) požaduje, aby soudní orgány mohly podmínit vydání předběžných opatření uvedených ve směrnici tím, že navrhovatel složí

přiměřenou jistotu nebo rovnocennou záruku k zajištění náhrady škody. V tomto směru s institutem jistoty počítá vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., a některé další zákony. Tento návrh zákona, který obsahuje mimo jiné rovněž novelu o.s.ř., promítá do českého právního řádu výše uvedenou směrnicí.

Proto Rada vlády pro lidská práva vládě doporučuje postup shora uvedený s tím, že řešení věci je možné ve variantách.